

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ І РУХОВИХ ФУНКЦІЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Валерія РЕШЕТИЛОВА

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

З приходом дитини до школи і початком систематичного навчання цілком оправданою є концентрація уваги педагогів на пізнавальному розвитку дитини. Адже вже в початкових класах перед дитиною відкривається новий світ знань. І саме від ситуативної рефлексії - головного новоутворення даного віку, від її становлення та розвитку пізнавальних функцій, які її обумовлюють, залежатиме вся подальша діяльність дитини та навчальна успішність зокрема.

Навчання - це керівництво вчителем пізнавальною активністю учнів, у результаті чого останні засвоюють знання [1]. Успішність навчання в більшості визначається тим, наскільки активізовані психічні процеси учнів: увага, сприйняття, мислення, уява, пам'ять. Внаслідок того, що ці психічні процеси забезпечують отримання й переробку інформації, пізнання навколишнього світу та самого себе, вони називаються пізнавальними. Однак їх функції виходять за рамки пізнання: без них неможливо повільно поведінкою та діяльністю, спілкування між людьми, необхідно мати на увазі, що вони тісно зв'язані між собою. Наприклад, ні один з них не може здійснюватися окремо, сприйняття базується не тільки на відчутті, але й на мисленні, пам'яті і т.д.

Як психологи, так й фізіологи вже давно прийшли до висновку, що пізнавальні процеси (мислення, сприйняття, представлення) невірно розглядати поза контекстом рухового розвитку дитини. Нормальними умовами проявлення й розвитку пізнавальних процесів є спільна ігрова діяльність, спілкування з іншими дітьми. Психологи вважають, що інформація запам'ятовується краще, якщо дитина не тільки чує, але й бачить, як виконується діяльність, на тлі визначеного емоційного настрою [3].

Мислення дитини найбільше яскраво проявляється в діяльності. Сеченов писав: "Мислення руху має величезне значення для розвитку діяльності мозку. Так, мислення руху м'язів у кору головного мозку надходить потік нервових імпульсів, і це сприяє зменшенню часу, сприйнятливості до засвоєння інформації. Тобто оптимізація рухової діяльності дітей є запорукою нормального розумового й фізичного розвитку" [3].

Важкими чинниками пізнавальної сфери навчальної діяльності М.Я.Басов, М.М.Ланге та інші виділяли моторну активність [2]. Як передумову розвитку пізнавальних процесів її розглядали М.М.Ланге, Б.Г.Ананьєв. Зінченко П.І. зазначав, що рух є невіддільним від мислення процесом, який повинен бути зрозумілим не як механічна сума реакцій, а як цілісна психічна дія, що передбачає діяльність [4]. П.Жане пов'язував пам'ять з рухами та з обов'язковим, під час його здійснення, відчуттям руху [5].

Як особливу форму діяльності процес сприйняття вивчався в працях П.Жане. Климента В.В. належить думка про те, що мислення вплетене в рух, воно не тільки співіснує з рухами, починається, триває і закінчується в процесі виконання рухового завдання [5].

Важким моментом методики проведення занять з фізичної культури, орієнтовані, в тому числі й на розвиток рухових навичок дітей і не враховує в повній мірі можливостей

рухової діяльності в процесі формування пізнавальних процесів, що є невикористаним резервом підвищення інтелектуального рівня дітей. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що акцент у розв'язанні проблеми підвищення ефективності навчальної діяльності ставиться переважно на одиничних факторах її структури, що не дозволяє простежити внутрішні міжфункціональні зв'язки і виявити домінуючі детермінанти, які обумовлюють навчальну успішність дитини у кожному віковому періоді. Тому пошук засобів фізичного виховання, які спрямовані на активізацію пізнавальних процесів з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дітей молодшого шкільного віку є актуальною проблемою.

Мета роботи – визначення взаємозв'язку пізнавальних процесів і рухових функцій дітей молодшого шкільного віку.

Задачею нашого дослідження було визначення рівня фізичного розвитку, фізичної підготовленості, рівня інтелекту та взаємозалежності між їх показниками.

Методика дослідження. Для визначення рівня інтелекту дітей ми використовуємо методику “Перцептивне моделювання” (за методикою Л.С.Виготського і Л.С.Сахарова “Складення орнаментів з кубиків” (кубики Кооса).

Для оцінки координаційних здібностей застосовувалися човниковий біг 4х-потрійний стрибок з місця за допомогою і без допомоги рук, статична рівновага за методикою Бондаревського, ритмічне постукування руками, ловля підвішеної кульки, ходьба до цілі, динамічна рівновага за методикою Мекоти, тест-вправа для визначення рухової пам'яті, лазання по гімнастичній стінці.

Нами було проведено тестування 270 учнів 7-8 років шкіл № 33 та НВК № 28 м. Дніпропетровська.

Результати дослідження координаційних здібностей та рівня пізнавальних процесів представлена в таблиці 1. Оцінка рівня розвитку координаційних здібностей показала, що кількість дітей, які мають середні показники при виконанні різних тестів неоднакова.

Більшість дітей, які мають низькі показники спостерігаються під час виконання вправ ловля підвішеної кульки (67,7% дітей 7 років і 22,2% дітей 8 років), динамічна рівновага за методикою Мекоти (74,2% дітей 7 років і 66,7% дітей 8 років). Це пов'язано з тим, що м'язовий апарат кісток рук розвинений недостатньо, що ускладнює виконання тесту “ловля підвішеної кульки”.

Аналіз даних свідчить про те, що значна кількість дітей, які мають середні показники вище середнього рівень, виявлено в тестах лазання по гімнастичній стінці (69,4% дітей 7 років і 74,5% дітей 8 років), ритмічне постукування руками (85,45% дітей 7 років і 71,4% дітей 8 років), човниковий біг 4х9 (61% дітей 7 років і 71,4% дітей 8 років).

Дослідження показали, що діти мають високі показники фізичної підготовленості при виконанні теста-вправи для визначення рухової пам'яті (45,2% дітей 7 років і 45,2% дітей 8 років). Це пов'язано з тим, що вправи (човниковий біг, лазання по гімнастичній стінці і вправи на розвиток рухової пам'яті) представлені в Державній програмі фізичного виховання, діти вивчають їх в процесі занять.

Аналіз даних тестування пізнавальних процесів і координаційних здібностей на основі проведення метода парної кореляції свідчить про те, що існує середній і високий кореляційний взаємозв'язок між досліджувальними показниками.

Найбільший кореляційний зв'язок визначений між показниками тестів “складення орнаментів з кубиків” і “динамічна рівновага за методикою Мекоти” ($r = 0,83$), “перцептивне моделювання” і “динамічна рівновага” ($r = 0,83$).

На малюнку 1 представлено кореляційне поле між тестами “складання орнаментів з кубиків” і “лазання по гімнастичній стінці”, показники тестів мають неоднозначний характер. Вибірка розподілилась на два таксона. I група – діти з низьким рівнем показників в тесті “лазання по гімнастичній стінці”, но з перевагою високих показників в тесті “Складання орнаменту з кубиків”. Більшість дітей складає II таксон, показники тестів підпорядковуються закономірності, яка виражається в рівнянні $COЗК = 0,676 \cdot X_1 - 4,432$, ($r = 0,80$). Аналогічний характер взаємозалежності спостерегається між показниками з тестів “перцептивне моделювання” і “лазання по гімнастичній стінці”, “складання орнаменту з кубиків” і “потрійний стрибок з допомогою і без допомоги рук”, “перцептивне моделювання” і “потрійний стрибок з допомогою і без допомоги рук”.

Взаємозалежність між показниками тестів “ходьба до цілі” і “складання орнаменту з кубиків” виражається рівнянням $COЗК = 9,53 - 0,027 \cdot X_2$, ($r = 0,73$). Аналогічний характер взаємозалежності мають показники тестів “ходьба до цілі” і “перцептивне моделювання”.

Дослідження свідчать, що тісний зв'язок спостерегається між показниками тестів координативних здібностей і рівня інтелекту.

Отримані дані дають можливість цілеспрямовано розвивати інтелектуальні здібності за допомогою спеціальних фізичних вправ, прогнозувати рівень розвитку координативних процесів в процесі навчання дітей.

Таблиця 1.

Статистичні характеристики параметрів

Показники	min	max	\bar{X}	Середнє відхилення
Складання орнаменту з кубиків”	0.000	11.000	6.333	2.485
Перцептивне моделювання”	0.000	11.000	6.750	2.573
Потрійний стрибок для визначення рухової координації	8.000	20.000	10.666	3.844
Ходьба до цілі”	0.000	170.00	79.464	52.489
Лазання по гімнастичній стінці	4.000	23.000	8.464	4.198
Рівновага за методикою Бондаревського	28.00	136.00	47.722	25.517
Рівновага за методикою	2.000	89.000	10.607	14.855
Потрійний стрибок з місця за допомогою і без допомоги рук	1.000	130.00	33.559	23.245
Потрійний стрибок руками	3.000	10.000	6.035	1.601
Потрійний стрибок з кульки	0.000	4.000	0.642	0.952
Потрійний стрибок 4x9	6.954	11.506	10.857	3.035

Література

- Бондаревський В.В. Пізнавально-психологічні детермінанти навчальної успішності молодших школярів// *Особистість і трансформаційні процеси у суспільстві. Психологічно-педагогічні проблеми сучасної освіти. Матеріали III Харківських міжвузівських психологічних читань. Частина 3.* – Харків, 1999, - С. 28-31.
- Бондаревський В.В. Психологічні детермінанти навчальної успішності молодших

- школярів: Автореф.дис...кандидата психологічних наук: 19.00.07/ Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 1999. – 19 с.
3. Іванченко С.Г., Макущенко І.В., Макущенко С.С. Оздоровительные подвижно-познавательные игры как способ оптимизации двигательных и познавательных процессов у детей // Фізичне виховання, спорт і культура у сучасному суспільстві: Зб. Наукових праць. – Луцьк, 1999. – С. 640 – 646.
 4. Цибух Л.М. Особенности сформированности мыслительных операций у детей разного возраста и пола // Науковий вісник Південноукраїнського державного університету ім. К.Д.Ушинського/ Зб. наук. пр. - Вип. 1-2. – Одеса, 1999.- С. 18-25.
 5. Цибух П.М. Розвиток і корекція мисленнєвих операцій у дітей різного віку та статі: Автореф.дис...кандидата психологічних наук: 19.00.07/ Південноукраїнський державний університет ім. К.Д.Ушинського. – Одеса, 2000. – 20 с.

PECULIARITIES OF CORRELATION BETWEEN THE YOUNG SCHOOL AGE CHILDREN PROCESSES AND FUNCTIONS

Valeriya RESCHETILOVA

Dnepropetrovsk State Physical Culture And Sport Institute

The article is devoted to the test analysis of coordination abilities and cognitive processes of young school age children. The investigation results give opportunity for single-minded development of educational processes and permit forecasting the development level of cognitive processes.

ВИКОРИСТАННЯ ЕДУКАЦІЙНИХ М'ЯЧІВ "EDUBAL" У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ВИХОВАННЯ І НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анджей РОКІТА, Тадеуш ЖЕПА, Євген ПРИСТУПА

Вроцлавська академія фізичного виховання, Польща

Життєдіяльність сучасного школяра в початковій школі характеризується значним зменшенням фізичної активності у порівнянні з дошкільним віком. Зазначено, що зумовлюється зміною режиму дня, напрямків творчої активності учня, серед яких домінуючою виступає навчальна (дидактична) діяльність. Сучасні наукові дослідження підтверджують суттєвий зріст в структурі життєдіяльності молодшого школяра чинний психічної напруженості, кількості стресових ситуацій, спричинених збільшенням потужності інформаційних потоків, які змушений опрацьовувати школяр [2, 3]. Зазначено, що ситуація вкрай негативно впливає на показники здоров'я школярів, що проявляється